

DNA in Halacha

The Cohen chromosome

Show# 73 | July 9th 2016

Dovid Lichtenstein: The **One who influences always lives on.** **בית החיים**

תלמוד בבלי מסכת תענית דף ה עמוד ב

הכי אמר רבי יוחנן: יעקב אבינו לא מת. - אמר ליה: וכי בכדי ספדו ספדינא וחנטו חנטייא וקברו קברייא? - אמר ליה: מקרא אני דורש, שנאמר ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים - אף הוא בחיים.

ילקוט שמעוני משלי רמז תתקמד

ד"א מעשה היה ברבי עקיבא שהיה חבוש בבית האסורים ור' יהושע הגרסי היה תלמידו ומשמשו, ערב יום הכפורים נפטר ממנו והלך לביתו, בא אליהו ז"ל ועמד על פתח ביתו אמר ליה שלום עליך רבי אמר ליה שלום עליך רבי ומרי, אמר ליה כלום אתה צריך אמר לו ומי אתה, אמר ליה כהן אני ובאתי להגיד לך שרבי עקיבא מת בבית האסורים, מיד הלכו שניהם לבית האסורין ומצאו פתח שער בית האסורין פתוח ושר בית הסוהר היה ישן וכל האסורים היו ישנים והשכיבו את ר' עקיבא על המטה ויצאו, מיד נטפל אליהו ז"ל ונטלו על כתפיו, וכשראה רבי יהושע כך א"ל לאליהו ז"ל רבי והלא אמש אמרת לי שכהן היית וכהן אסור לטמא במת, **אמר לו די"ך ר' יהושע בני חס ושלום שאין טומאה בתלמידי חכמים ואף בתלמידיהם.**

תוספות מסכת כתובות דף קג עמוד ב

אותו היום שמת רבי בטלה קדושה - שהיו קורין אותו רבינו הקדוש והא דתניא בשילהי סוטה (דף מט.) משמת ר' בטלה ענוה ויראה י"ל קדושה בכלל **והרב רבי חיים כהן היה אומר אילמלי הייתי כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו דהאי בטלה קדושה דקאמר הכא היינו קדושת כהונה** וכן מוכח מדקאמר אותו היום משמע אותו היום דוקא ותו לא ובהדיא אמר בירושלמי דמס' ברכות בפ' מי שמתו דכשמת רבי אמרו אין כהונה היום ואין נראה לרבי דכמדומה לרבי דהתם מיירי בטומאת בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא.

ספר החינוך פרשת אמור מצוה רסג

וראיתי רמז אל הטעם הזה שכתבתי בטומאת המת, שאמרו זכרונם לברכה כי הצדיקים גמורים אינם מטמאין.

ערוך השולחן יורה דעה סימן שה סעיף נה

ראיתי מי שכתב דבזמה"ז כיון שאין לנו יחוסי כהונה ראוי לכל כהן לחוש שמא אינו כהן ויחזיר המעות וכן הוא חייב בפדיון ויפריש לעצמו ולדעתי אסור לשמוע דברים כאלו להקטין עתה מעלת הכהונה ואתי לזלזולי וח"ו לומר כן והרי אפילו כשעלה עזרא מבבל שלכל הכהנים היה כתב יחוס ולמקצתם לא נמצא דריע חזקת כהונה שלהם ועכ"ז אמר להם נחמיה הרי אתם בחזקתכם כמו שאכלתם בגולה בתרומה כן תאכלו גם עתה כדאיתא בכתובות [כ"ד ב] ועל זה שנינו שם גדולה חזקה ע"ש כ"ש עתה שאין לכהנים כלל כתב יחוס וכיון שלכולם אין כתב יחוס אין כאן ריעותא כלל כמבואר שם מדברי התוס' לא כ"ש שהם בחזקת קדושתם וחלילה חלילה לעשות בזה איזה ספק או ספק ספיקא או לצרף זה אפילו לצירוף כל שהוא:

שו"ת חתם סופר קובץ תשובות סימן ס

ובעמדי על דבר זה מצאתי להגאון מהריעב"ץ בתשו' ח"א סימן קנ"ה שכתב, יען כל כהנים בזמן הזה כהני חזקה נינהו, על כן ראוי לכל אדם לפדות בנו מכל כהן שימצא לצאת ידי ספק, והכהנים יחושו לעצמן ולא יטלו דמי הפדיון אלא בעל מנת להחזיר, דספק גזל הוא בידם. עוד מצאתי לו ז"ל בסימן צ"ט שמצא בס' כפתור ופרח [פ"ו] שר' ברוך אמר שר' חיים פרי"ש אמר לו לילך לירושלים בשנת י"ז לאלף הששי ושיקריב קרבנות בזה"ז, ואני מטרדוטי לא שאלתיו מה נעשה מטומאתינו ואנה הכהן המיוחס, ובסוף כתב מהריעב"ץ על זה, נ"ל שאם ימצא כהן שיש בידו ספר יחוסו מקוים מעשה ב"ד שאבותיו היו מיוחסים עד זמן הבית, דיו, דלא חיישינן לב"ד טועין. ומה שאמרו חז"ל שנגנז ספר יוחסין, מלתא אחריתי היא, שאותו ה' כוללי משפחות מישראל וכו', עכ"ל לענינינו. וכן כתב רמב"ם ריש פרק כ' מאיסורי ביאה. הכהנים שבזמן הזה בחזקה הם כהנים, ר"ל אינם אלא כהני חזקה ואין אוכלים אלא בתרומה דרבנן. והשתא אתי שפיר דס"ל להגאונים, כיון דכל הכהנים אינם אלא כהני חזקה, והפדיון אינו אלא מספק, ומאן דחש לנפשי' בלאה"נ יפדה עצמו מכל כהן שימצא, אם כן מה אכפת לן אם גם זה יהי' כהן בספק או לא, ויפה תמהו על הרמב"ם ז"ל.

אבל באמת הדבר צלע"ג, הרי קיימא לן כרבנן דר' מאיר פרק עשרה יוחסין ע"ו ע"ב, דסבירא להו כל המשפחות בחזקת כשרות הם עומדות, וכן פסק להדיא הרמב"ם פרק י"ט מא"ב ה' י"ז י"ח, ושם מבואר דס"ל כן אפילו בספק חללים, ויע"ש בה"ה, אלא דסבירא לי' לרמב"ם דזה דוקא במשפחה שמוחזקת אצלינו לכשרים בישראלים או לכהנים, ומסתמא כך היתה מוחזקת אצל אבותינו ואבותם עד לעולם, לא ניחש שמא בנתיים נתחללה א' מהאמהות, וכמ"ש חשש זה במגן אברהם /או"ח/ ססי' תנ"ו [סק"ט], והוא תימה דמהיכי תיתי נחוש

לזה, וזה דעת רש"י בכתובות כ"ד ע"ב ד"ה בקשו כתבם המתייחסים, מפני שנתערבו כהני גולה בגויי הארץ, משמע הא לא"ה לא עלה על דעת עזרא לייחסם כי מהיכי תיתי ניחוש לזה אם לא יצא עליהם שום ערעור, והלא גדולה מזו כתב ב"י בא"ע סימן ג' בשם תשו' הרשב"ש שאפילו הכהנים האנוסים אם חזרו הרי הם בכשרותם דרובם נזהרים מהתערב בגויי הארץ וכל דפריש מרובא פריש, ואם כן תמי' טובא מהיכי תיתי ניחוש לכל הנ"ל ולפסול ייחוס כהנינו כולם.

אבל הדבר ברור לפע"ד, דודאי מחורבן בית שני ואילך אין כאן שום חשש שלא נתערב בהם שום דבר, ולא גרעי מהאנוסים, ואם הי' ח"ו שגוי מאנס לבת ישראל, מסתמא לא הי' נישאת לכהן ואוקמי' בחזקת צדקת וכשרות דלא תעביד איסורא, וכמו שכתב פני יהושע בקידושין [ס"ו ע"א בתוד"ה מאי חזית] בעובדא דינאי ובכתובות כ"ו ע"ב, אלא שעכ"פ אותן בני ברזילי אשר לא מצאו כתבם המתייחסים ורחקום עזרא, והניחם בחזקתם לענין קדשי הגבול, הם הם שנתערבו בכהנים מיוחסים של עכשיו וכל משפחה ומשפחה יש להסתפק שמא היא היא מאותה המשפחה, או שמא נתערב בה מאותה המשפחה, כיון שהי' מוחזקים לכהנים בגולה לא (הוזהרה) [נזהרו] מלהתחתן עמהם, ומשום כן כתב הרמב"ם שהם רק כהני חזקה כמו בני ברזילי בעצמם.

ואם כן הא משמע דבני ברזילי עצמם הי' בחזקתם לפדות בכורים על ידם, כדמשמע לישנא דש"ס [כתובות כ"ד ע"ב] הרי אתם בחזקתכם מה הייתם אוכלים בגולה בקדשי הגבול, והוה בעי למימר אפילו לתרומה דאורייתא, ואפילו לאידך לישני התם דתרומה דאורייתא לא אכלי, היינו משום שלא הוחזקו עדיין בה לא החזיקם במה שלא הוחזקו, אבל נשיאת כפים ופדיון בכורים שהוחזקו הוחזקו. ואין לומר אם כן מאי טעמא לא העלום מזה נמי לתרומה דאורייתא, דמה לי איסור עשה דנשיאת כפים או גזל של בכורים, ועשה דפדה תפדה, ומה לי איסור חמור דתרומה דאורייתא. יש לומר דמתרומה דאורייתא דעון מיתה מעלין ליוחסין, דאמרינן אי לאו דידיע בנפשי' דכהן מיוחס הוא, לא הוה מחית נפשי' לספק מיתה, משום כן מעלין ממנו ליוחסין, וביוחסין החמירו טפי לכן החמירו נמי בתרומה דאורייתא שלא יבואו להעלותו ליוחסין, מה שאין כן איסורי עשה דאין מעלין מהם ליוחסין, לא חש להו עזרא והניחם בחזקתם, וללישנא קמא דס"ל ריעא חזקי' ולא להעלותם ליוחסין, הניחום על חזקתם אפילו לענין איסור מיתה דתרומה דאורייתא. ואם כן מהיכי תיתי לא נחזיק כהני זמנינו לכהנים גמורים לענין פדיון וכל הנהוג בזמנינו.

רמב"ם הלכות איסורי ביאה פרק כ הלכה א-ב

כל כהנים בזמן הזה בחזקה הם כהנים ואין אוכלין אלא בקדשי הגבול, והוא שתהיה תרומה של דבריהם אבל תרומה של תורה וחלה של תורה אין אוכל אותה אלא כהן מיוחס. אי זהו כהן מיוחס כל שהעידו לו שני עדים שהוא כהן בן פלוני הכהן ופלוני בן פלוני הכהן עד איש שאינו צריך בדיקה והוא הכהן ששימש על גבי המזבח, שאילו לא בדקו בית דין הגדול אחריו לא היו מניחין אותו לעבוד, לפיכך אין בודקין מהמזבח ומעלה ולא מן הסנהדרין ומעלה שאין ממנין בסנהדרין אלא כהנים לויים וישראלים מיוחסין.

שו"ת חתם סופר חלק א (אורח חיים) סימן רז

נידון אתרוגים הבאים מאיים חדשים אשר לא הורגלו להביא משם, אם יש לסמוך אבדיקת סימנים הנאמרים בתשו' רמ"א [סי' קכ"ו] עפ"י עדותו של מהרמ"פ זצ"ל:

כבר כתבתי בתשובה אחרת כי כל אלו הסימנים לאו דאורייתא ולא נזכרו בש"ס ובשום מקום, ומן הדין דינו של אתרוג כדין עוף טהור נאכל במסורת [חולין ס"ג ע"ב], על כן אותן הבאים מיעניווע שמסורת בידינו מאבות אבותינו ורבותינו חכמי הצרפתים אשר מעולם יושבי מדינות אשכנז שיוצאים י"ח באתרוגים הבאים מיעניווע, הן הנה הכשרים ואין צריך לשום סימן, והגאון מהרמ"פ ז"ל לא בא אלא להודיע סימני האתרוגים ההמה כדי שאם לא ימצא בהם אותם הסימנים ידע שאינם מאותן שמסורת בידנו, אבל הבאים בוודאי מאיים אחרים, אפילו יש להם אותן הסימנים אין ראי' שאינם מורכבים.

סימן ד מי הם האסורים לבא בקהל ואיזהו הנקרא ממזר

סעיף יג (א) איזהו ממזר, זה הבא מאחת מכל העריות, בין בחייבי מיתות בין בחייבי כריתות, חוץ מהבא מהנדה שאע"פ שהוא פגום אינו ממזר אפילו מדרבנן.

נשמת אברהם

וצוה רב סעדיה להקיז דם זה בספל אחד ודם זה בספל אחר. ולקח עצם של אבי הבן והניח בספל העבד ולא נבלע הדם ולקח העצם ושם אותו בספל הבן ונבלע הדם בעצם כי הוא גוף אחד. ולקח רב סעדיה הממון ונתנו לבנו שבא וכו', עכ"ל. ושואל הא"ר⁵ על מה שמובא בגמ'⁶: ההוא גברא דשמעה לדביתהו דקא אמרה לברתה וכו' אמר להו זילו חבוטו קברא דאבוכון וכו', ההוא דבריה הוה לא אזל. אמר להו כולהו נכסי דהאי, ע"כ. ושואל הא"ר: צ"ע דאמר חבטו קבר דאבוכון ואינו אלא שודא דדייני כמש"כ רשב"א ולא עביד הך דרב סעדיה, עכ"ל. וכותב הרש"ש⁷ על מה שכותב הרשב"ם ומסתברא דלזה אהב יותר וכו': ואולי דבא ליישב בזה קושיית הא"ר בסי' תקסח אות טו וכו'. ולפרושו א"ש דאכתי לא יודע בזה צניעותו אשר כוון האב גם לזאת, או משום דע"י נסיון דספר חסידים יתגלה שהן ממזרים ורבי בנאה לא רצה שיוודע פסולם על ידו וכו', אבל נסיון שלו אינו רק הודעת צניעותו יותר משאר אחיו וזה יותר נכון בעיני, עכ"ל.

כותב הרא"ש⁸: אלמא מאומד הדעת שזה שהיה בנו ולא רצה לעשות גנאי לאביו הוציא כל הממון מחזקת האחים

(א) איזהו ממזר. קביעת או שלילת אבהות. ועיין גם להלן ס"ק ו.

1. בדיקת תאום רקמות. בזמן כתיבת מהדורא ראשונה של ספרי, היתה אפשרות לשלילת או לקביעת אבהות (ואמהות) על ידי בדיקת מערכת תאום הרקמות כולל כדוריות הדם הלבנות, מבוסס על העובדה החשובה שמערכת זו היא מערכת תורשתית, דהיינו שבחלקה מקורה באב ובחלקה השני מקורה באם. ועיין הסבר מפורט באסיא¹ ובתורה ומדע². אך אין הבדיקה יכולה להוכיח או לשלול אבהות בדרגת ודאות מוחלטת³.

ומה המקום של בדיקה מדעית בקביעת ההלכה. עיין בספר חסידים⁴ שכותב: כי הנה מעשה ברב סעדיה בן יוסף החכם באחד שהלך עם עבדו והולך עמו ממון גדול ואשתו היתה מעוברת. לימים מת האדון והניח כל הממון, והלך העבד והחזיק בנכסיו ויאמר העבד אני בנו. כשגדל הבן שהולידה שמע שמת אביו, הלך לתבוע נכסיו שהחזיק בהם העבד ונתחתן בגדולי הדור, והיה ירא הבן לפתוח פיו פן יהרגוהו, ונתאכסן בבית רב סעדיה וכו'. נתן לו עצה לדבר אל המלך וכן עשה. שלח המלך אחר רב סעדיה לדון דין זה

ציונים והערות

(1) חוברת לד תשרי תשמ"ג עמ' 6. (2) כרך י סיון תשד"מ עמ' 6. (3) שם ובאסיא חוברת לה שבט תשמ"ג עמ' 60. (4) הוצאת מוסד הרב קוק סי' רלב. (5) או"ח סי' תקסח אות טו. (6) ב"ב נח ע"א. (7) על הגמ' שם. (8) שו"ת. כלל עח סי' ג.

נשמת אברהם

בספר חסידים כותב הגאון זצ"ל: אבל נראה דאין לקבוע מזה הלכה בהיות ולא מצינו כזה בש"ס וספרי הלכה, ועוד זאת דשם הא היתה הבדיקה בעצם, ועצמות הבן הא הוא מהאב כדאיתא בנדה שם, וגם אין אתו יודע עד מה לדעת מהות צורת הבדיקה והקביעה שעל פיה קבע רב סעדיה ועל מה הוטבעו אדני-חכמתו בזה. כסניף נוסף לכל האמור יש להוסיף גם זאת, דנראה שהקביעה המדעית בזה ע"י בדיקת סוגי הדם איננה יוצאה עכ"פ מגדר השערה של באשר הוא שם כפי שאנו רואים בהרבה מקרים שמה שהמדע קובע לוודאות כהיום, כעבור זמן מה קובע בעצמו אחרת ומבטל מה שקבע בודאות תמול, וזה לפי התפתחות והגילויים החדשים שמגלה לאחר מכן. והא הרי ידוע דעת גדולי הפוסקים שאין להסתמך ולא לקבוע הלכה על אומדנות הרופאים. וברור שאין זה דומה למה שהרופא קובע ע"י צילום או ראי שסברי רבנן שבוה כן נותנים לו נאמנות, עכ"ל.

כתב לי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל¹³: יתכן שדברי חז"ל אינם כ"כ כפשוטם ולא נוגע כלל לסוגי הדם, אך גם בלאו האי טעמא אין להסתמך על זה. עכ"ל. ואמר לי הגאון זצ"ל: שאין להסתמך על בדיקה זו באופן החלטי ובלעדי, אך אפשר להשתמש בה כסניף לדיון, בין לשלילה ובין לחיוב, עכ"ד.

ונתנו לו, וכן אבי החכמה נתן הילד החי לאותה שאמרה והמת אל תמיתוהו, מאומדן הדעת דנכמרו רחמיה על בנה וכו'. וכן הוא כותב שם⁹: וכן בכמה מקומות הלכו חכמי הגמרא בתר אומדנא דמוכח וכו', עכ"ל. והתשב"ץ¹⁰ מסביר את הגמ' בזה הלשון: הרי שרבי בנאה דרך אומדן דעתיה בירושה זו להפקיעה מאחרים וליתנה לזה או שהוא אומדן בדעתו שזה לא רצה לזלזל בכבודו הוא בנו ודאי. והכי מוכח לישנא דגמ' דאמר ההוא דבריה לא אזל, שרוב ממזרים יש להם עזות פנים, או שאפילו תאמר אין כאן הוכחה שהוא בנו אבל אמד בדעתו של זה המת שכיון שהוא מסופק איזה מהן בנו ואי אפשר לעמוד על ספק זה לעולם ולא רצה ליתן נכסיו אלא לאחד מהם, בודאי אומדן דעתא הוא שלאותו שהוא חפץ ביקר ובכבודו נותן אפילו אינו בנו, לא במזלזל בכבודו לעשות חבוט בקברו אפילו הוא בנו וכו', עכ"ל ע"ש.

וכתב לי הגרא"י וולדינברג זצ"ל¹¹ דבדיקת סוג דם ותוצאותיה אינה תופסת מקום בדיני תורה כדי לקבוע עי"כ זהות אבהות. ונימוקו עמו, שלפי הגמ'¹²: ת"ר שלשה שותפין יש באדם וכו' אמו מזרעת אודם וכו', כותב הגאון זצ"ל דבאודם שהאשה מזרעת ברור שכלול בזה הדם וכן מובא בהדיא בהגהות הגר"א ובשאלות יתרו שאילתא נו וכו'. ולגבי מה שהובא

ציונים והערות

- (9) שו"ת, כלל סח סי' כג. (10) שו"ת, ח"א סי' פ. (11) שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' קד. (12) נדה לא ע"א. (13) לב אברהם ח"ב עמ' יז.

נשמת אברהם

לבעלה שהעובר אינו ממנו, ומאיש אחר הוא, ועתה אחר זמן רב שנולדה הבת, נפשו בשאלתו אי יעשה בדיקת אבהות DNA. והנה בנוגע לאוסרה על בעלה מצד אמירתה "טמאה אני לך" - כותב כת"ר דודאי אינה נאמנת ממשנה דשילהי נדרים דחיישינן שמא נתנה עיניה באחר, ומאי דמספק"ל לכת"ר האם כיום שנתחדשה בחינה לקבוע האבהות של ילד הנקראת DNA שמקיזים קצת דם משניהם ועי"ז מתברר אם אמנם הוא אביו או לא, האם יש על האב חיוב לעשות בחינה הנ"ל בכתו, עכ"ל. וראה להלן ס"ק 2(ד) (עמ' עה).

הלכה רווחת באשת איש שאומרת על העובר שאינו מבעלה אינה נאמנת (אה"ע סי' ד סע' כ"ט) דהתורה לא האמינה אלא לאב, ואף איהו לא נאמן אלא בהכרת דבר ברור כמ"ש רעק"א בתשו' סי' קכח ובתשב"ץ ח"ב סי' צא כשהאב אומר שספק אצלו דיבורו אינו כלום וכיון שעברו הרבה שנים ובהלכה הוחזקה ככתו, אין שום זכות להטיל דופי בכתו ולהתעסק בבדיקות האם היא ממנו או לא. ובא"ר סי' תקסח הביא מעשה ברב סעדי' שלקחו עצם ממת וטבלו בדם הקזה של הבן ונבלע בעצם ועי"ז הוכח שהוא בנו, וכמ"ש ספר חסידים סי' רלב וכ' ע"ז הא"ר "וצ"ע בב"ב נח (דא"ל זילו) חבטו קבר דאבוכון, ואינו אלא שודא דדיינא כמ"ש הרשב"א ולמה לא עביד (כהא)

והלום ראיתי שכ"כ הפרופ' דב פרימר בשמו¹⁴ וז"ל: הסביר לי הרב אויערבאך זצ"ל: שכוונתו היא שאין להסתמך על בדיקת דם לשם קביעת אבהות ודאית, וזאת משום שדינה של בדיקת דם הוא מכח רוב וספק, עכ"ל (אך עיין לקמן ס"ק ו). וזה כפי שפסק בית הדין הרבני האזורי תל-אביב-יפו¹⁵: יש כאן רוב נגד רוב, דהא אם נאמר דהילד בחזקת אביו בכדי לאוקמי רוב בעילות אחרי הבעל, בע"כ נצטרך לומר שילד זה יצא מכלל רובא של רוב ילדים שסוג דמם זהה עם סוג דם של אחד ההורים. ואם נאמר להיפך, שילד זה הוא לא בנו של המוחזק לאביו בכדי לאוקמי הרוב של רוב ילדים דמם זהה עם דם הוריהם, נצטרך לאמר שילד זה יצא מכלל הרוב של רוב בעילות אחרי הבעל. וא"כ מאי חזית להעמיד את הילד בחזקת אביו בכדי לאוקמי רוב בעילות אחרי הבעל ולהוציא מהרוב של רוב ילדים דמם זהה להוריהם, נאמר להיפך, דילד זה הוא לא של אביו בכדי לאוקמי את הרוב של רוב ילדים דמם זהה לדם הוריהם ונאמר דיצא מכלל הרוב של רוב בעילות אחר הבעל, ע"כ פסק של הבית דין. כתוצאה מהספק נוצר מצב של תיקו ועל כן פסק בית הדין שהגבר הנתבע פטור מלשלם מזונות עבור הילד, עכ"ל של הפרופ' פרימר. והנה ראיתי כעת בקובץ תשובות להגרי"ש אלישיב שליט"א¹⁶ שכותב: ע"ד השאלה באחת מעוברת שאמרה

ציונים והערות

(14) אסיא חוברת לה שבט תשמ"ג הערה 61. (15) מובא באסיא שם עמ' 52. (16) ח"א סי' קלה.

נשמת אברהם

שכן כולם באו מאדם הראשון, ועם זאת אינם דומים זה לזה. אבל חפצים שלא נעשו בחותם אחד, פשוט שאין אחד דומה לחבירו, ולכן מחזירים אותם ע"פ טביעות עין. וגם אם נעשו בחותם אחד, מכל מקום על ידי השימוש הם משתנים משהו זה מזה, וכזה יש טביעת עין.

וכן כל רובא דליתא קמן, וכמו רוב בהמות כשרות, מהיכן יודעים שרוב בהמות כשרות? וכי בדקו חכמים בכל העולם אלפי שנים וראו שרובן כשרות?! אלא ודאי שבדקו מה שהיה נראה לעיניהם, שרוב הבהמות שראינו שנשחטו הן כשרות, ומזה הסיקו שכך טבע הבריאה שברא הקב"ה בהמות בריאות; ואם יש טרפות, הן במקרה ולאו מכח טבע הבריאה. וכן רוב נשים מתעברות ויולדות - וכי בדקו חכמים בכל העולם וראו שרוב נשים מתעברות?! אלא שדנו ממה שרואים. וכן עדים שמעידים על קיום חתימות - איך יודעים שאין עוד אחד בעולם שחותם כך? וכל שכן כשיש כוונה לזייף, וכו'.

על כל פנים, גם ההבדלים המתגלים בבדיקת DNA הם מגדלותו של הקב"ה, שאף שנברא אדם יחידי, עם כל זה יש לכל איש ואיש סימני DNA שונים משאר העולם (וכך גם טביעת אצבעות ומבנה מערכת השיניים, ואף צילום דיוקנו של אדם כמו שהעלה בשו"ת עין-יצחק אה"ע סי' לא), וניתן להתיר אשה על סמך בדיקה זו, עכ"ל של הגרז"ג גולדברג שליט"א.

גולדברג שליט"א והבאתי כאן קטע ממכתבו המתייחס לבדיקת ה-DNA בבדיקת DNA נראה שנחשבת כסימן מובהק, שהרי כאמור לעיל הסיכוי למציאת אדם בעלי סימני זיהוי דומים הוא אחד מתוך עשרה בליון. אלא שיש מי שטוען, שהבדיקות לא נעשו בכל האנשים שחיו מאז ימות האדם הראשון, ואין להקיש ממספר האנשים שנבדקו אל כלל האנושות.

לענ"ד אעפ"כ סומכין על זה. תדע, שהרי סומכין על טביעת עין מכח ההנחה שאין פרצופיהן של אנשים דומים זה לזה. ומנין לנו זאת? וכי נסעו בכל העולם ובדקו את כל האנשים וראו שאין שני אנשים דומים?! אלא על כרחך שסמכו על כך שרואים הרבה אנשים, ומתוכם לא נמצאו שנים דומים. אין זה אלא שכך ברא הקב"ה את בריותיו, שיהיו פרצופיהם שונים זה מזה.

עוד יותר ראייה יש מטביעת עין בכלים, שעל פיה מחזירים אבידה לתלמיד חכם. הרי שאין לחשוש שמא יש עוד כלי שדומה לכלי שלו. אצל בני אדם נחשב הדבר לדבר מופלא עוד יותר, וכמו שאמרו בסנהדרין לז, א "לפיכך נברא אדם יחידי וכו' להגיד גדולתו של הקב"ה - שאדם טובע כמה מטבעות בחותם אחד, כולם דומים זה לזה; ומלך מלכי המלכים הקב"ה טבע כל אדם בחותמו של אדם הראשון, ואין אחד דומה לחבירו. " יש בכך גדולה מיוחדת,

נשמת אברהם

שמביא האבני מלואים בשם התשב"ץ שחולק על הריב"ש. וממשיך האב"מ: ובתוס' ורא"ש מבואר להדיא גבי ארוס באומר שאין הולד ממנו שהוא ממזר ודאי ובתורת יכיר כר' יהודה וכ"כ שם בנמוקי יוסף פ' אלמנה וכו'. ואם אמנם ראיתי בשלטי הגבורים ג"כ סברא זו ז"ל: ואף כשהאמינה תורה לאב לא האמינו אלא כשהוא אומר שהוא בנו וכו', אבל אם אומר שאשתו זינתה תחתיו ומאחר נתעברה ואין זה בנו אינו נאמן שעל בנו האמינו תורה ולא על שאינו בנו, עכ"ל ע"ש פ' עשרה יוחסין, איברא שהוא נגד כל הפוסקים שלפנינו תוס' ורא"ש שכתבו גבי ארוס שנאמן לומר שאינו בנו, וכן מבואר בדברי הרמב"ם פ"ד מנחלות ז"ל: אבל נאמן הוא על מי שהוחזק שהוא בנו לומר אינו בנו וכו'. ורשב"ץ באותה תשובה בתחלתה כתב ז"ל: אקדים לך הקדמה, ודאי שהתורה האמינו לאב לומר זה אינו בנו וכו' ומכאן נלמד נאמנות האב לומר על איזה בן שיש לו שהוא אינו בנו וממזר הוא, עכ"ל, ומבואר מדבריו דס"ל ג"כ דאב נאמן לומר שאינו בנו ונראין דבריו סותרין זה את זה וצ"ע וכו', עכ"ל של האבני מלואים. ולפי זה יוצא לכאורה שגם באשה פנויה אין אפשרות להחליט לפי בדיקת הדם בלבד, על אדם שהוא האב של הילד ולחייב-אותו במזונות וכו', כי האמינו תורה כשהוא אומר שאין זה בנו, וצ"ע.

2(ד) דעתו של הגרי"ש אלישיב שליט"א. בשנת תשס"ה שאלתי את הגאון שליט"א מה דעתו על בדיקת ה-DNA האם הוא נחשב כסימן מובהק בנושא של עגונה. וענה לי: הלא מסתמכים על טביעת אצבעות וצילום שיניים! ואז שאלתי א"כ הבדיקה היא סימן מובהק, וענה לי: כן, וראה לעיל ס"ק א תשובה ממנו.

3. אשה פנויה. בהמשך למה שכתבתי לעיל ד"ה והלום, ראיתי שכ"כ הפרופ' דב פרימר, צ"ע מה יהיה הדין לפי זה כשהאשה היא פנויה ואין כאן הרוב של רוב בעילות אחרי הבעל. והנה ראיתי באבני מלואים²⁵ שכותב: כתב בתשובת הריב"ש סי' מא באחת שתבעה את שמעון איך הרתה משמעון ותובעה אותו שכר הנקה ומזונות להולד ושמעון אומר להד"מ. והעלה דשמעון פטור משבועת היסת, כיון דאפילו באשתו העומדת תחתיו ומשמשו וילדה, האמינו תורה לומר זה אינו בני וממזר הוא, דקי"ל כר' יהודה וכו'. וכיון שכן, שמעון נאמן בטענתו ואין מזקיין אותו לשבועת היסת שהתורה האמינו וכו'. ובסי' מג הוסיף ז"ל: והרי זה מבואר כיון שהאמינו התורה שאינו בנו, הדבר פשוט שאינו חייב ליטפל בו, וגם שאין כאן שבועת היסת שאם היינו מחייבין אותו היסת הרי הוא כשאר כופר בכל ומה מועיל מה שהאמינו תורה וכו', עכ"ל. ועיין שם מה

ציונים והערות

נשמת אברהם

היות וזה קשור בגוף הדם לפי שיטה ראשונה שבשו"ע יו"ד הנו', תלוי זה רק באם, אבל בדיקת הדם שאינה מגוף הדם אלא קובעים זה על סמך תאי ורקמות הדם שבגוף הדם, זה יכול להיות תלוי גם באב, עכ"ל³¹.

ועיין שם בחוברת אסיא³² שמוכא בשם פוסקים שכן מוכנים לקבל את קביעת המדע שהדם בא גם מהאב. השו"ת יד אפרים³³ מביא מהמשנה³⁴ בשם ר' עקיבא, הוא היה אומר האב זוכה לבן בנוי ובכח וכו'. ומסביר היד אפרים דהכח ר"ל הדם כי עיקר הכח והנפש בדם, ראה שבת קכט ע"א וכו'. ומכיון שיש לנו מחלוקת במקורות חכמינו ז"ל מצד אחד ואילו מצד השני חכמי המדע חד משמעיים בעמדתם, נוטה היד אפרים לקבל קביעת המדע. וק"ל להבין דבריו, כי אפילו אם נקבל הסברתו של המשנה בעדויות, מאין לו שלמדע הכח להכריע במחלוקת תנאים ואדרבא המוציא מחברו עליו הראיה.

וכן ראיתי באסיא שם שבית הדין הרבני האזורי תל-אביב-יפו וכן הספר משמרת חיים סי' לז סוברים, לכאורה, כדעת הרמב"ם וסיעתו שניתן לקבוע הלכה מחודשת עפ"י המדע של כל דור, אפילו אם זה סותר קביעה מדעית של חז"ל. וכן מובא שם מכתב מהגרי"א הלוי הרצוג ז"ל ובין היתר הוא כותב: חבל

4. קביעת המדע. כותב הראש"ל הגרב"צ עוזיאל ז"ל²⁶: כל מקום שאין שורת הדין מחייבת האב למזונות ילד זנונים, אין סומכין על בדיקה מדעית של דם הילד בדמיונו לזה של האב, שכן קבלה מרז"ל שלשה שותפין באדם וכו'. וכל בדיקה מדעית מתבטלת נגד קבלתם הנאמנה של רז"ל שכל דבריהם נאמרו ברוח הקודש, ברוך שבחר בהם ובמשנתם, עכ"ל. וכ"כ גם הדבר יהושע²⁷, השו"ת משנה הלכות²⁸ והשו"ת דברי ישראל²⁹.

ולכאורה היה אפשר לחלק ולאמר שמה שקובעת הגמ' בנדה דהאודם שממנו בא הדם בא מהאם. מדובר שם דוקא על הכדוריות האדומות נושאות הפרודות ההמוגלובין האדומות, בו בזמן שכדוריות הלבנות שנושאות את מערכת תאום הרקמות על פני קרום, הן באות מהאב, וממילא אין כל סתירה בין מה שאמרו חז"ל בגמ' ובין המדע. ושמחתי שראיתי שכן כתבו גם הרבנים בפסק הדין בחיפה³⁰: ברם אחרי ברור בזה, קובע בית הדין כי י"ל שאין סתירה מהא דמוכח במס' נדה דדם בא מן האם לקביעת המדע שאפשר לקבוע אבהות הילד על סמך בדיקות דמו של האב ושל הילד, כי הבדיקה מתיחסת לא רק לגוף הדם אלא לתאי ורקמות הדם וזה בא מכח האב גם כן, ולכן לענין אחים שמתו מחמת מילה

ציונים והערות

(26) שערי עוזיאל ח"כ שער מ פ"א סע' יח. (27) ח"ג אהע"ז סי' ה ס"ק ב-ד. (28) ח"ד סי' קסד. (29) אהע"ז סי' ח, מובא באסיא שם הערה 50. (30) מובא באסיא שם עמ' 47. (31) ועיין שם בהערה *53. (32) עמ' 48. (33) סי' ז סוסע' ח. (34) עדויות פ"ב מ"ט.

נשמת אברהם

על בדיקת הדם כדי לקבוע אבהות של ילד כסימן מובהק והוא כותב: אומר אני ח"ו לא יעשה כן בישראל דלא זו היא דרך תורה הקדושה וכמ"ש בשו"ת הריב"ש סי' תמוז: שאין לנו לדון בדיני תורתנו ובמצותיו על פי חכמי הטבע והרפואה שאם נאמין לדבריהם אין תורה מן השמים חלילה, כי כן הניחו הם במופתיהם הכוזבים, ואם תדון בדיני טריפה על פי חכמי הרפואה, שכר הרבה תטול מן הקצבים, כי באמת יהפכו רובם ממות לחיים ומחיים למות ויחליפו חי במת וכו', לא נאמין אל חכמי היונים וישמעאלים שלא דברו רק מסברתם ועפ"י איזה נסיון מבלי שישגיהו על כמה ספקות שנפלו בנסיון ההוא כמו שהיו עושין חז"ל כמוזכר בפ' המפלת ל ע"א, אני מביא ראיה מן התורה ואתם מביאין ראיה מן השוטים וכו', עכ"ל (של הריב"ש). והאריך שם להביא כמה דברים אשר חכמי הטבע והרפואה קבעו כנגד חז"ל ובכמה ענינים בסוד היצירה חולקים על חז"ל, וא"כ אנו ניקו ונסמוך על דבריהם כדבר המוחלט וסימן מובהק מבלי שיהיה לנו ראיה מחז"ל לדבריהם וכו'. אלא אדרבא, נלענ"ד שלפי מה שאמרו חז"ל בנדה לא, אביו מזריע הלובן וכו' ואמו מזרעת הדם וכו', אין דם האב מעיד על דם בנו מאחר שהדם הוא חלק האם ולא חלק האב וכו', עכ"ל של הדבר יהושע.

שבעוד שהמדע הולך וכובש עולמות ומגלה סודי סודות. אם כי הוא טועה לפרקים, אנו בקשר לעניני מדע הנוגעים לתורה הקדושה משקעים ראשינו בחול כהעוף הידוע, ותו לא מידי, עכ"ל. וכן עיין בשו"ת ישכיל עבדי³⁵ ובפסק הדין של ביה"ד הרבני אשדוד³⁶. ואמנם צל"ע בכל זה אך ברור לי שאין לקבוע שום הלכה אלא על פי חז"ל הקדושים. ראה בגמ' פסחים³⁷ דאע"פ שלדעתו של חכמי ישראל חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למעלה מן הרקיע וחכמי אה"ע אומרים ביום חמה מהלכת למטה מהרקיע ובלילה למטה מהרקיע ואמר רבי ונראין דבריהם מדברינו³⁸ שביום מעינות צוננין ובלילה רותחין, עכ"ל הגמ', הלכה פסוקה³⁹ דאין לשין אלא במים שלנו, וכותב המ"ב⁴⁰: היינו לינה בכלי לאחר שאיבתן והטעם כתב רש"י בגמרא שהמעינות בימי ניסן הם חמין מפני שהחמה הולכת באותו זמן בשיפולי רקיע סמוך לארץ ומחממת המעינות ויש מפרשים מפני שבלילה החמה מהלכת למטה מהרקיע ומחממת המעינות ולפיכך אסרו חכמים להשתמש בהם לצורך לישה תיכף משיוציאן מן הארץ [דהוי להו כעין מים חמים שאסור ללוש בהם וכדלקמן סעיף ג'] עד שיעמדו בכלים ויצטננו מחמימתן.

וראיתי בשו"ת דבר יהושע להגרי"מ אהרנברג ז"ל⁴¹ שנשאל אם אפשר לסמוך

ציונים והערות

(35) ח"ב אהע"ז סי' יג. (36) הרב שלמה דיכובסקי שליט"א. אסיא חוברת לה תשמ"ג עמ' 16. (37) צד ע"ב. (38) ראה גליון הש"ס ובמאור ישראל שם. (39) אור"ח סי' תנה סע' א. (40) ס"ק ב. (41) ח"ג אהע"ז סי' ה.

סעיף יד האשה שהיה בעלה במדינת הים ושהה שם יותר מי"ב חדש (ב) וילדה אחר י"ב חדש, הולד ממזר, שאין הולד שוהה במעי אמו יותר מי"ב חדש. ויש מי שאומר שאינו בחזקת ממזר. וכיון דפלוגתא הוא, הוי ספק ממזר. כגכ חזל תוך י"ב חדש אין לחוש, דאמרינן דאשתכי כל כך צמעי חמו. ודוקא שלא ראו צב דצר מכוער, חזל חס ראו צב דצר מכוער לא אמרינן דאשתכי כ"כ, וחיישינן ליה. אשה שנחמצרה מצעלה סוף סיון, וילדה תחילת כסליו, אע"פ שאין צוניכין רק חמשה חדשים לא חיישינן לצנה לומר שהיתה מעוצרת קודם לכן, דהחדשים גורמים וכו' ליה צן ז'. ואפילו הפילה בתשרי, ושמעה הולד צוכה, לא חיישינן שהיתה מעוצרת קודם לכן, דאפשר לו לצכות לחמשה חדשים חלה שהוא נפל ואינו ראוי להיות קיים.

סעיף יז (ג) עובדי כוכבים ועבד שבאו על הממזרת, הולד ממזר, ואם באו על בת ישראל בין פנויה בין אשת איש הולד כשר, ופגום לכהונה.

נשמת אברהם

לאחרים אין הולד ממזר, עיין במשבצות זהב בפתיחה כוללת ח"ב אות ז, עכ"ל. ושם בפמ"ג במשבצות זהב כותב: ומה שיש מהספק בשוטה שבא על אשת איש אי הולד ממזר או לאו דעכו"ם ועבד אין הולד ממזר, עיין באהע"ז סי' ד סע' יט דאין להם קידושין כלל וה"ה שוטה וחרש ג"כ אי משום הכי הולד ממזר עיין יבמות מה ע"ב, או דילמא שאני חרש ושוטה דבני מצוות נינהו אלא שאין להם דעת לקנות, ומ"מ אפשר דעושה ממזר דוקא עכו"ם ועבד שאין במינם בני קידושין משא"כ הני, עכ"ל.

וכותב הציץ אליעזר⁴⁸ בתשובה להגרי"ש אלישיב שליט"א: מצאתי בספר אמרי בינה חאו"ח הל' שבת סי' ט וכו' שכתב על דברי הפמ"ג הנ"ל שהוא דברי תימה כי זרע של חרש ושוטה ודאי

ועיין שם גם שדן באריכות במעשה דרב סעדיה המובא לעיל.

(ב) וילדה אחר י"ב חודש. עיין ח"מ⁴² וב"ש⁴³. ועיין במאירי⁴⁴ שכותב: ובימינו אירע מעשה שילדה לט"ו חדשים והיה עיבורה ניכר כל ימי העיבור שלא היה שום חשד, ותמהו כל בני המחוז והיו שעררו וצפרניו גדולים כאילו נתגדל וכו', וגדולי המחברים⁴⁵ כתבו שאין העובר משתהא במעי אמו יותר משנים עשר חודש ואף רבותי העידו לי כן באותו זמן בשם ספר הרפואה לגדולי החכמים שבה, אלא שמעשה שהיה כך היה ונראה לי לדון בה למעשה, עכ"ל. ועיין גם במל"מ⁴⁶ ושו"ת חת"ס⁴⁷.

(ג) עובד כוכבים ועבד. מובא בהגהות רעק"א כאן: וחרש ושוטה הבא על אשת איש, אם נימא כיון דאין לו קדושין גם

ציונים והערות

(42) ס"ק ח. (43) ס"ק טז. (44) יבמות פ ע"ב. (45) הרמב"ם הל' אישות פט"ו ה"ד. (46) שם ד"ה ועוד. (47) אהע"ז ח"א סי' ה. (48) ח"י סי' מג.